

Teeme ise vandenõuteooria

Indrek Grigor

Vandenõuteooriaga on mul väike, isiklik trauma. Nimelt sattus mul gümnaasiumis olema, küll palju kirutud ja halvustavat hüüdnime kandev, ent tegelikult tore ajalooõpetaja, kes olles lugenud toona äsja eesti keeles ilmunud Jüri Lina raamatut „Skorpioni märgi all. Nõukogude võimu tõus ja langus”, oli loetust niivõrd jahmunud, et otsustas seda meile tunnis ette lugeda. Aga mitte kui kurioosumi, ka mitte kui intellektuaalset uperpalli, isegi mitte kui ilukirjandust, vaid kui ajaloolisi fakte sisaldavat raamatut.

Loomulikult läksin pärast kooli otsejoones raamatukaupluse ja ostsin selle valgustusliku teose. Pärast läbilugemist olin veendunud, et isegi skaudid on vabamüürlik organisatsioon, kes teenib „Siioni tarkade protokollide” ettekirjutustest juhinduvalt Illuminaatide maailmavalitsuslikku iha realiseerimise eesmärki. Isegi kui skaudid sellest ise teadlikud ei pruugi olla. Lubasin enesele, et selliseid kummalisi raamatuid enam ei loe.

Vandenõuteooria semiootika

Teist korda puutusin vandenõuteooriaga kokku üliõpilasena Mihhail Lotmani teoreetilise semiootika loengus. Lotman kirjeldas põgusalt vandenõuteooria ülesehituse omapärasid, mida ma konspekterisin nii, kuid jõudsin. Ent konspektiks see kõik jäigi, olenemata sellest, et loengust saati kuklas tiksus, et pean selle teema juurde naasma.

Õnneks on olemas head kolleegid, kes laokil teemasid ei salli. Nii leidsin mõni aeg tagasi, et Mari-Liis Madisson on 2014. aastal ajakirjas *Semiotica* publitseerinud väga põhjaliku ülevaate vandenõu [semiootilistest iseärasustest](#).

Vandenõuteooria muudab köitvaks asjaolu, et see ühendab kaks esmapilgul vastandlikku arusaama maailmast. Ühelt poolt on kõige asetleidva taga nimetamatu ja kirjeldamatu kurjus, mille motiivid ei ole selged – nad ei taha, et me teaksime, mis neil plaanis on. Sigaretti suitsetaval mehel „X-toimikutes” ei olnud nime ning ta tegevuse lõplikud motiivid jäid alati ebaselgeks.

Teisalt toob vandenõu paljastaja meieni faktid, mis **tõestavad vandenõu olemasolu**. Vandenõulased on tavaliselt äärmuseni organiseeritud ja sõna otseses mõttes valitsevad kogu maailma. Üldiselt kipuvad vandenõuteoretikute videod olema mitme tunni pikkused, ent siin on üks ilus lühike [õppefilm](#), mis aitab mõista, millest jutt.

Kõik sotsiaalsed protsessid on varjatud superstruktuuri, planeeritud ja juhitud. Kõik on kõige seotud ja juhuseid ei eksisteeri. Selle tõestamiseks kasutavad vandenõuteoreetikud sageli kirjeldusmeetodeid, mis on omased teaduslikele tekstidele, nagu graafikud, tsitaadid, statistilised andmed, viited allikmaterjalidele.

Esineb isegi allikakriitikat – valitsuse pressiteated on lausvale, seevastu ajalehe „Täiesti salajane” veerud võivad küll näida uskumatud, aga ometi on neis rohkem tõde, sest meie meeled on lihtsalt petetavad ja me ise manipuleeritavad, seetõttu ei saa loogikat lõpuni usaldada.

Juri Lotman [viitab](#) sarnasele olukorrale keskaegsetel nõiajahi kohtuistungitel: **kuivõrd nõiad on silmamoondajad, siis ei saa formaaljuriidilisi meetodeid usaldada.**

Paljastajate paljastamine

Semiootikaproffessor Ugo Volli tõi eelmisel aastal Itaalias Turini Ülikoolis toimunud sümposiumi „Vandenõu tähendus” avakõnes esile asjaolu, et vandenõuteoorias ristuvad kaks vastandlikku suunda: ühelt pool on nemad – salajane, kuri organisatsioon, kes on meie seadusliku ja õiguspärase korra vastased. Teiselt pool oleme aga meie (avalik, korra eest seisev heade kavatsustega grupp), kes nemad paljastab.

Seeläbi on vandenõuteoorias sageli kaks konspiratiivset tasandit, nende kuri ja meie hea vandenõu. Mis olukorras olen aga mina, vandenõust kirjutades, ja teie, siinset lugedes?

Volli järgi oleme kolmandal tasandil, paljastamas paljastajaid. Selline kirjeldus lõhnab aga minu jaoks lõputu jada järele, kus iga järgmine kirjeldus paljastab eelmise vandenõu. Kolleeg Madisson haarab tartlasele kohaselt olukorra kirjeldamiseks Juri Lotmani järele ja juhib tähelepanu, et Lotmani ja Boris Uspensky kohaselt sünnib tähendus tõlkes ühest keelest teise.

Vandenõu teoorias aga, nagu sai ka juba ülal mainitud, on kogu maailm seotud katkematu põhjus-tagajärg ahelaga ning sellisena on vandenõuteooria maailm ükskeelne. (Tõlke olukord ongi sisuliselt suur juhus, aga sellest mõni teine kord.)

Nii siis, erinevalt Volli väitest, ei tegele me siin praegu vandenõu paljastamisega, vaid vandenõu kui keele kirjeldamisega, meie arusaadavas keeles. Sellega astusime me vandenõude ringist välja.

Kes aias? Kes aias? Ehk teeme oma vandenõu teooria

Et lugu ei oleks liiga igav, astume kohe ka tagasi sisse ja visandame ise kiirelt ühe vandenõuteooria.

Vandenõud ei pea õnneks kaugelt otsima, sest see on kõikehõlmav fenomen. Üks hea kolleeg väitis hiljuti, et isegi juudi naljad olevat taas leidnud tee satiirikute suhu, aga kui on üks asi, mille üle keegi nalja teha ei julge, siis see on feminism.

Isegi naiste üle võib naerda, aga naiste õigused on nii püha teema, et mul ei tule isegi ühtegi „South Parki” episoodi meelde, kus feministid liistule tõmmatakse. (Kes leiab, andke palun toimetusele teada, jagame seda rariteeti 30+ FB seinal).

Suurbritannias inimõiguste eest võitlev kolumnist Victoria Brewster jõudis „South Parki” vaadates järeldusele, et see on omas žanris kõige eesrindlikum **feministliku sihi toetaja**. Siinjuures, kallid lugejad, ei räägi ma juhuslikult meie vormis, sest **selleks, et vandenõuteooria annaks välja vandenõu mõõdu, peab selle paljastaja esindama grupi huve**.

Üksikisik, kes räägib sellest, et naabrid teda kiiritavad ja et sugulased tema kodust lahkudes mööbli keset tuba tõstavad ja siis enne naasmist selle jälle seina äärde lükkavad, on lihtsalt paranoiline.

Vandenõu paljastaja seisab alati grupi, antud juhul esmapilgul ennekõike meeste huvide eest. Millistest motiividest lähtuvalt ja täpselt milliste eesmärkide nimel puht naiselikust kurjusest ja võimuihast kantud feministid tegutsevad, ei ole täpselt teada, kuid see ei saa olla midagi head. Miks muidu üritaksid nad oma identiteeti varjata. Guerilla Girls või Pussy Rioti kohta ringlevad selgitused, justkui nad varjaksid oma nägu, et juhtida tähelepanu oma isikutelt üldisematele probleemidele, on **demagoogia**.

Kuid olgem nüüd ausad, see, mida mina just väitsin, on samuti demagoogiline – naiselik kurjus ... Naised on meie laste emad ja koldehoidjad, mitte pahatahtlikud vandenõulased. See kõlab nüüd meheliku šovinismina, jah?

Ikkagi vabamüürlased

Toome veel ühe näite feministliku vandenõu eksisteerimise kohta. Üldlevinud arusaama kohaselt võitlevad feministid võrdõiguslikkuse eest ning ebavõrdsuse tõestusena viitavad

nad loomulikult faktilistele allikatele.

Minu lemmiknäide sellest, kuidas feministid faktidega manipuleerivad, on koduvägivald. Meil on võrdlemisi hea statistika vägivallategude kohta, mille mehed naiste suhtes toime pannud. Ja see on tõepoolest murettekitav statistika. Kuid see on vaid pool loost. Osalesin kaks aastat tagasi seksuoloogide konverentsil, kus üks meessoost sotsiaalteadlane esitas Eesti koduvägivalla juhtumite statistika. Ettekande lõppedes tõusis auditooriumist püsti üks naissoost psühholoog ja palus statistilisi numbreid naiste poolt laste ja meeste suhtes toime pandud füüsilise ja vaimse vägivalla kohta.

Ettekandja ajas silmad suureks, raputas pead ja kukkus kätega vehkima - sellist statistikat ei eksisteeri. Meie ühiskonda manipuleerivate sotsiaalteadlaste seisukohalt ei ole sellist probleemi olemas. Kuid ometi on valdav osa neist teadlastest mehed. On nad feministide mõju all? Kaugel sellest.

Kui vaadata naisõiguse ajalugu, siis on ilmne, et selle kõige taga on vabamüürlased, kes võrdõiguslikkuse propaganda algatasid ja seda rahastasid, et oma maailmavallutuslikke plaane realiseerida.

Kõlab vastuoluliselt, aga kui loogiliselt mõelda, siis naised moodustavad pool ühiskonnast ning kui nad ei käi tööl, ei saa nende pealt makse korjata ning perekonda aheldatuna on organeil neid märksa raskem ka manipuleerida.

Teise põlvkonna võitlevate feministide juhtfiguur Gloria Steinem tunnistas, et tema 1969. aastal asutatud, erakordselt mõjukat naisõiguste eest seisvat ajakirja Ms. rahastas **CIA**. Sama taktikat kasutasid maailma juhtivad sigaretitootjad naiste õiguste eest võitlemise sildi all 1929. aastal, käivitades loosungi „Vabaduse tõrvikud” (Torches of Freedom) all kampaania, millega muudeti tänaval suitsetav naine ka puritaanlikus Ameerikas sotsiaalselt **vastuvõetavaks**.